

MNENJA MOTORIČNO NAJUSPEŠNEJŠIH UČENCEV O NEKATERIH PEDAGOŠKIH KVALITETAH UČITELJEV, KI VODIJO PROCES ŠPORTNE VZGOJE

Jože Štihec

doktor kinezioloških znanosti, asistent pri predmetu Didaktika športne vzgoje

Franc Cankar

magister kinezioloških znanosti, svetovalec na Zavodu za šolstvo R Slovenije

Janko Strel

doktor kinezioloških znanosti, izredni profesor pri predmetu Didaktika športne vzgoje

MOTORICALLY MOST SUCCESSFUL PUPILS' OPINIONS ON SOME PEDAGOGIC QUALITIES OF TEACHERS CARRYING OUT THE PROCESS OF SPORTS EDUCATION

POVZETEK

Športno vzgojo na razredni stopnji vodijo učiteljice razrednega pouka ali učitelji športne vzgoje. Namen študije je bil ugotoviti, kako te učitelje (-ice) ocenjujejo motorično najsposobnejši učenci.

V raziskavo je bilo zajetih 110 motorično najsposobnejših učencev in učenek 4. razredov osnovne šole iz vse Slovenije.

Učenci so bili anketirani z vprašalnikom, ki sta ga sestavljala dva sklopa spremenljivk. Prvi sklop se je nanašal na nekatere pedagoške lastnosti in kvalitete učitelja, ki vodi proces športne vzgoje, drugi pa na nekatere pogoje šolanja.

Rezultati so pokazali, da imajo anketirani učenci športno vzgojo zelo radi, da jo zelo visoko vrednotijo, da so z učitelji (-cami), ki vodijo proces športne vzgoje, v glavnem zadovoljni, v nekaterih primerih pa si tako z vidika strokovnosti kot osebnega pristopa učitelja želijo še več.

Nadalje lahko na osnovi rezultatov ugotovimo, da trenutne razmere v nižjih razredih osnovne šole v večini primerov, tako z vidika kadrov kot z vidika delovnih pogojev, ne zagotavljajo kvalitetne športne vzgoje in doseganja tistih smotrov in nalog, ki bi jih v tem času morali doseči.

SUMMARY

Sport education in the lower grades of primary school is carried out by non-specialised teachers or by physical education teachers (PE). The purpose of this study was to find the stands of the motorically ablest pupils towards the two teacher profiles.

The pupils – 110 motorically ablest male and female fourth grade primary school pupils from all Slovenia – were given a questionnaire with two block of variables. The first treated some pedagogic qualities of the teacher that carries out the sports education and the second some of the schooling conditions.

The results showed that the interviewed pupils are very fond of sports education, value it highly, are mostly satisfied with the teachers, but in some cases expect more in the area of professional knowledge and personal engagement.

Furthermore, we can say that current conditions in the lower grades of primary school – both from the viewpoint of cadres, as well as working conditions – do not enable a quality physical education and achievement of those goals and tasks that should by this time be achieved.

1. UVOD

Kljub proklamiranim težnjam po vzgoji ustvarjalnih, kritičnih in samostojnih ljudi šola dolgo ni bila in niti danes ni naklonjena kakovostnemu ločevanju učencev glede na njihove individualne značilnosti. Prevladujoči univerzalizem šole se ni oziral na individualne spolne in generacijske zahteve, čeprav so posamezni učitelji že zdavnaj pisali o učencu, o njegovi neponovljivi osebnosti, interesih, sposobnostih. (Cankar, Štihec, Strel, 1989)

Izhodišča vzgojno-izobraževalnega procesa v šoli predpostavljajo, da je treba slehernemu učencu zagotoviti optimalen razvoj njegovih sposobnosti, nagnjenj in interesov do kolektivnega dela in tudi individualnega ustvarjanja. Proces športne vzgoje je v okviru tako zasnovanih izhodišč tisti dejavnik, ki ima pomemben delež pri celostnem oblikovanju in razvijanju mlade osebnosti.

Mnogi današnji šoli očitajo predvsem zanemarjanje obeh skrajnih polov učencev, torej najslabših in naj-

boljših. Za najslabše učitelj velikokrat nima dovolj razumevanja in jih sili v program, ki ga ne zmorejo. Zato prihaja do frustracij, kompleksov, izogibanja dejavnosti. Tudi za najboljše, najbolj ustvarjalne oz. najbolj nadarjene posameznike velikokrat ne najdemo njim primernih oblik dela in jih silimo v »sivo povprečje«, v dejavnosti, ki jih opravljajo z »levo roko«. Njihova ustvarjalnost oz. njihova želja po njim primernih izzivih zato ostane nepotešena, kar spet vodi v apatičnost in nezadovoljstvo.

Učenci se kot bio-psiho-socialne celote med seboj zelo razlikujejo. Če analiziramo samo področje motorike, so lahko te razlike izredno velike. Raziskava »Motorično najuspešnejši in motorično ogroženi učenci osnovnih šol R Slovenije« (Petrovič, Strel, Ambrožič, 1982) je pokazala, da je skupina motorično najsposobnejših učencev in učenek, starih 11 let, dosegla nivo motoričnih sposobnosti 10-letnih fantov oz. 17-letnih deklet. Skupina motorično ogroženih učencev in učenek pa je bila na nivoju motoričnih sposobnosti 7-letnih učencev in učenek.

Učitelj športne vzgoje, ki ima v odledku take ekstreme, zato zelo težko organizira proces športne vzgoje tako, da bodo zadovoljeni interesi in potrebe vseh učencev. Velikokrat mu to ne uspe in pripravi program, ki je za najslabše prezahteven. Ti zato procesu vzgoje in izobraževanja ne uspejo slediti in pri športni vzgoji ne doživijo tiste vedrine in sproščenosti, ki je osnovni pogoj za bio-psiho-socialno ravnotežje vsakega posameznika.

Po drugi strani pa učitelj proces športne vzgoje danim razmeram prilagodi tako, da zadovolji interese velike večine učencev, prikrajšani pa ostanejo zlasti najsposobnejši. (Cankar, Strel, Štihec, 1987)

V naši analizi, ki je zajela motorično najuspešnejše učence iz cele Slovenije, nas je zato zanimalo, kako proces športne vzgoje doživljajo motorično najuspešnejši učenci. Zanimalo nas je, kako ocenjujejo delo učitelja, ki vodi proces športne vzgoje (učitelj športne vzgoje oz. razredna učiteljica), njegove pedagoške prijeme, njegov odnos do učencev, ali jim omogoča uveljavljanje lastnih interesov, individualno izražanje itd.

Poleg tega smo zbrali še nekatere podatke o pogojih šolanja in ožjega šolskega okolja.

2. VZOREC MERJENCEV

Izbor merjencev*¹ je bil opravljen na osnovi rezultatov, ki so jih učenci dosegli na meritvah TV kartona leta 1988. Postopek je bil naslednji:

1. Izbralo se je kandidate, ki so bili izmerjeni z vsemi 11 testi TV kartona in ki so v šolskem letu 1987/88 obiskovali 3. razred osnovne šole. Za vse te učence in učenke so se izračunale aritmetične sredine in standardne deviacije, ki so se uporabile za ugotavljanje odklona rezultata posameznega učenca od »modela prvaka« (glej točko 2).

2. Panožni eksperti so izdelali kriterijske rezultate, ki so bili definirani kot povprečje rezultatov 10 najboljših športnikov na svetu v letu 1988. Zaradi pomanjkanja tovrstnih podatkov so se ti rezultati v večini primerov samo ocenili.

3. Panožni eksperti so izdelali ponderje za vsak test, t.j. uteži, ki kažejo, kolikšen je pomen posameznega testa pri začetnem izboru.

4. Vsi kandidati, ki so izpolnjevali pogoje iz točke 1, so se po modelu linearne multiple regresije ocenili za (potencialno) uspešnost v vsaki od obravnavanih športnih panog oz. disciplin.

5. Kandidati so se rangirali po vsaki od ocen iz točke 4. Na meritve so bili povabljeni vsi tisti kandidati, katerih rangi so bili v vsaj eni od obravnavanih športnih panog manjši oz. enaki rangu R, ki je bil (v iterativnem postopku) določen tako, da je število izbranih kandidatov ustrezalo nekemu vnaprej postavljenemu številu N. Tako je bilo iz cele Slovenije izbranih 110 dečkov in deklic, ki so v šolskem letu 1988/89 obiskovali 4. razred.

Podatki so bili zbrani septembra 1988, ko so bili ti otroci v sklopu zgoraj omenjene raziskave (glej opombo 1) povabljeni na testiranje na Fakulteto za šport v Ljubljani.

Učenci so se procesa preverjanja psihosomatičnega statusa udeležili na osnovi prostovoljne odločitve staršev, vodstev šol ter občinskih športnih zvez. Del staršev ni bil zainteresiran za meritve, zato se njihovi otroci niso udeležili testiranja. Večji del staršev je bil zelo zainteresiran za samo testiranje. Z njimi so bili opravljeni tudi ustrezni strokovni pogovori.

3. VZOREC SPREMENLJIVK

V anketi smo uporabili delno modificirani vprašalnik, ki je bil uporabljen v raziskavi:

Cankar, F., J. Strel, J. Štihec: Analiza povezanosti med nekaterimi pedagoškimi lastnostmi in kvalitetami učiteljev telesne vzgoje ter dejavniki ožjega šolskega okolja. Fakulteta za telesno kulturo, Ljubljana, 1987.

Učenci so na vsako vprašanje odgovorili na osnovi Likertove skale tako, da so obkrožili ustrezno številko od 1 – 5, pri čemer so številke pomenile:

- 1 – nikoli
- 2 – redkokdaj
- 3 – včasih
- 4 – pogosto
- 5 – vedno

Pri nekaterih vprašanjih so odgovor dopisali na ustrezno črto ob vprašanju.

4. METODE OBDELAVE PODATKOV

Rezultati so bili obdelani na Inštitutu za kineziologijo, Fakultete za šport v Ljubljani. Izračunali smo:

- osnovno statistiko
- frekvence posameznih odgovorov
- Hi kvadrat test

*¹ Vzorec merjencev, ki je sodeloval tudi v naši študiji, je bil izbran za raziskavo:

Šturm, J., V. Rajkovič in sodelavci: Razvoj računalniško podprtega sistema za začetni izbor in usmerjanje otrok v različne športne zvrsti. FTK, Ljubljana, 1988.

ZAKLJUČEK

Namen študije je bil ugotoviti, kako ocenjujejo učitelja (-ico), ki vodi proces športne vzgoje, motorično najsposobnejši učenci.

Iz njihovih odgovorov smo lahko ugotovili, da imajo motorično najsposobnejši učenci, ki smo jih zajeli v

CONCLUSION

The purpose of this research was to find out how pupils, who are motorically most able, value (estimate) teachers performing the process of physical education.

From their answers, we can conclude that the mo-

naš vzorec, precej različno športno vzgojo in pogoje, v katerih delajo. Za veliko večino učencev je značilen zelo dober splošni učni uspeh. Športno vzgojo ocenjujejo zelo pozitivno in jo po pomembnosti med učnimi predmeti v šoli uvrščajo na visoko tretje mesto, tik za slovenskim jezikom. Športno vzgojo izbranih učencev vodijo razredne učiteljice oz. učitelj športne vzgoje. Dejstvo, da večino izbranih motorično najsposobnejših učencev uči učitelj športne vzgoje, pove zelo veliko. Kljub temu pogrešajo predvsem več pogovora o programu dela, zahtevah ocenjevanja, skupne analize doseženega napredka, pogrešajo vzpodbujanje učitelja za ukvarjanje s športom, tako v šoli kot izven nje. V nekaterih primerih očitajo učitelju (-ici) neobvladnje nekaterih športnih vsebin, premalo demonstracij, da učitelj svojega dela ne opravlja z veseljem, da ni vedno prijeten in vzpodbujajoč, da sama organizacija dela ne omogoča vedno zadovoljevanja njihovih različnih potreb. Delo poteka v težkih pogojih, saj mora veliko izbranih učencev ure športne vzgoje v telovadnici deliti z enim ali več oddelki hkrati. Pri učitelju cenijo njegov trud, da bi delo kljub temu bilo uspešno. Učitelj jim velikokrat pomeni vzor športnika. K uram športne vzgoje hodijo zelo radi in menijo, da se tudi veliko nauče.

Če poskušamo njihove ocene strniti, lahko ugotovimo, da imajo športno vzgojo zelo radi, da jo zelo visoko vrednotijo, da so z učitelji (-cami), ki vodijo proces športne vzgoje, v glavnem zadovoljni, v nekaterih primerih pa si tako z vidika strokovnosti kot osebne pristopa učitelja želijo še več.

V korist otrok bi proces športne vzgoje morali organizirati tako, da bi bila hkrati na uri prisotna tako razredna učiteljica kot učitelj športne vzgoje. Tak proces bi bil seveda dražji, toda učinki bi bili nedvomno bistveno večji. Tak pristop bi bil še posebej potreben takrat, ko je v razredu več kot 20 učencev (organizacija dela, varnost . . .). S takšnim pristopom pa bi tudi pripomogli k uvajanju integriranega pouka, saj bi lahko prišlo do intenzivnega povezovanja športnih vsebin z matematiko, slovenskim jezikom, glasbo in morda še z drugimi vsebinami v učenem procesu.

Športni vzgoji na razredni stopnji osnovne šole bi v prihodnje morali posvečati še več pozornosti, saj trenutne razmere v večini primerov, tako z vidika kadrov kot z vidika delovnih pogojev, ne zagotavljajo kvalitetne športne vzgoje in doseganja tistih smotrov in nalog, ki bi jih v tem času, v nekaterih primerih samo v tem času, lahko (morali) dosegli (-či).

torically ablest pupils, comprised in our sample, have quite dissimilar sports education and working conditions. The majority of them are high achieving pupils. They evaluate physical (sports) education very positively, placing it, in importance of study subjects in school, in a high third place, just after the Slovene language. Physical education is conducted by class teachers of PE teachers. The fact, that the majority of selected motorically ablest pupils are taught by teachers is very important. But inspite of this, the motorically ablest pupils are critical and, in certain cases, want more from the teacher. They mostly miss more discussion about the program of work, evaluation demands, joint analyses of reached progress. They miss encouragement from teachers concerning school sports and sports outside school. In some cases, they reproach the teacher for not mastering certain sports elements (contents), not enough demonstrations, that the teacher does not enjoy the work, that he (she) is not always pleasant and encouraging, that work organization, by itself, does not always the satisfies of various needs.

Work is carried out in difficult conditions, as many selected pupils have to share sports education lessons in the gym with one or more classes at the same time. They value the teachers efforts to make work, in spite of these conditions, successful. In many cases, the teacher represents their ideal or idol sportsman. They like to participate in sports lessons and feel they can learn a lot.

If we try to condense the pupils' estimates, we can ascertain, that they like physical education very much, they value it highly, in most cases, they are satisfied with their PE teachers. In some cases, they expect (wish) more from the teacher, concerning professionalism and personal approach.

For children's advantage, the process of physical education should be organized in such a way, that both class teacher and PE teacher would be present at PE lessons. Such process would be more expensive, but the effects would, undoubtedly, be significantly better. Such an approach would be especially needed when there are more than 20 pupils in a class (work organization, safety . . .). By such an approach we could also contribute to the introduction of integrated instruction as it might lead to an intensive joining of sports elements with mathematics, the Slovene language, music, and maybe other elements of educational process.

In the future, more attention should be paid to physical education in lower forms of elementary school, as present conditions, in most cases, do not enable a quality physical education (personel-wise, as well as work-conditions-wise), and attaining those aims and tasks, that could (or should) be attained at this time, in some cases, only at this time.

* OPOMBA

Podrobnejši rezultati, tabele, grafi in literatura so podani v istoimenski raziskavi, ki je na razpolago v knjižnici Fakultete za šport.